

Bir Şiir Üç Dünya

İrfan ÇEVİK

Toptancı yaklaşımlar, her alanda ve her zaman, hem tehlikeli hem de içinde büyük haksızlıklar barındırır. Yaklaşım sahibini küçük düşürür, zor durumda bırakır. Bunun karşısı, toptancı yaklaşımda bulunulmazsa kesin hükümler verilemez anlayışı olabilir. Bu iki yaklaşımı tartışmak değil amacımız. Ne var ki her iki yaklaşım da içinde iri hükümler taşıyor olabilir. Bir eylem ve ürün üretme anlamında, çoğu kez bu iki yaklaşımın sınırlarında gezinir dururuz.

Turgut Uyar da öyle yapmış. Ada Yayınlarından 1983 yılı Nisan ayında çıkan *Bir Şiirden* adlı şiir inceleme kitabında. Birer şiirlerinden hareketle 21 şairin şiirleri üzerine hükümler vermiş Turgut Uyar. Kitapta, toptancı yaklaşımla, kesin hüküm arasında gidip geliyor şair. Her şeyden önce, cesaret ve bilgi gerektiren bir iş yapmış. Kolay değildir, bir şiiriyle bir şairi irdelemek, hakkında hükümler vermek.

Kitap ilk yayımlandığında tartışıldı mı acaba? İzleyemediğim için bilemiyorum. Ne var ki böyle bir kitabın tartışılmaması düşünülemez. Kitap tam bir şair incelemesi. Diğer bir ifadeyle, şiirden anlayan birinin şiir üzerine konuşması. Salt bu özelliği bile önemli kılıyor kitabı. Kitabı önemli kılan diğer bir husus ise bir şeyden iyi anlamakla, iyi anladığı şey hakkında konuşmanın çok farklı olabileceği gerçeğidir. Turgut Uyar da bir şair olarak şiirden iyi anlıyor olabilir. Ne var ki, iyi anladığı şeyi aktarmakta sorunları da var Turgut Uyar'ın. Her şeyden önce kitabına aldığı 21 şair karşısında nesnel bir tutum sergilemiyor Sayın Uyar. İnsanın şiir anlayışını benimsediği şairlere bir yakınlık duyması çok doğal karşılanmalı kuşkusuz. Bu yakınlık açıkça da söylenebilir, hissettirebilir de. Burada hiçbir sorun çıkmaz.

Asıl sorun, karşı cephenin şiirini değerlendirirken ortaya çıkar. Büyük sanatçılığın en belirgin özelliklerinden biridir, karşı cephenin ürünlerini değerlendirmede nesnel bir tutum sergileyebilmek. Aksi takdirde, yapacağınız en ufak bir falso, çektiğiniz tüm o salvoları yerle bir edebilir. Sayın Uyar da çok salvo çekiyor incelediği şairlere, tabii ki bazı falsolar eşliğinde.

Sayın Uyar'ın salvo çektiği şairlerden biri de Orhan Seyfi Orhon'dur. Türk şiir tarihinde Tanzimat şairlerinin ve beş hececilerin nasıl bir geçiş kuşağı oluşturduklarını anlattıktan sonra, şairin Mâniler adlı şiirinden hareketle hececilerin şiir kurgularının başarısızlığını şu sözlerle dile getirmektedir: “Denebilirse, kafiye ile düşünmüyorlardı. Şiirsel gerilim, şiirsel yük, kafiye ile birlikte gelişmiyordu. Kafiyeler yönetiyordu onları. Şiir düşünürken ilk buldukları (konca, yonca, solunca) idi.”

Mâniler

Sen gül dalında konca,
Ben dağ yolunda yonca.
Sen açılıp gülersin,
Ben sararıp solunca!

....

Ey benim konca gülüm!
Saçların büklüm büklüm.
Baktım bir göz ucuyla,
Takılıp kaldı gönlüm!

Orhan Seyfi'nin hececilerin edebiyat açısından tarihsel bir misyon yüklenediklerini ileri süren görüşlerine katılmadığını belirten Uyar, kullandıkları ölçü zoruyla belki de dilde duruluğa varmayı hızlandırmış olabileceklerini kabul etmektedir. Yine hececiler için “Duyarlıkları, duygulanmaları nereden bakılırsa bakılsın yine de Osmanlı bozması duyarlığın, duygulanmanın kılık değiştirmişidir. Aruz fesini çıkarıp, hece şapkasını giymeye özenmişidir,” tespitini yapan Uyar, “Hatırlanacak hiç şiiri var mı Orhan Seyfi'nin?” diyerek öldürücü sorusunu sormakta ve kendi sorusunu; “Bugün kalmadı. Yazıldığı günlerde de hatırlanmaya değer sağlamlıkları yoktu,” diye yanıtlamaktadır.

İtiraf etmek gerekirse bize bu yazıyı yazdıran; Sayın Uyar'ın bu talihsiz soru ve cevabı olmuştur. Hak bilirlilik adına, Orhan Seyfi Orhon'un bugün artık besteye dönüşmüş ünlü “Veda”sından başka, “Üç Dünya” ve “Su” adlı şiirlerini burada anımsamak istiyorum.

Üç Dünya!

İnsan,

Yaşar, üç türlü şu dünyada:

Evvela:

“Şunu sevdim, bunu sevdim!” diyerek

Ömrü sevmekle geçer!

Sözde olgunlaşır ondan sonra:

“Şunu yaptım, bunu yaptım!” diyerek

Ömrü saymakla geçer!

İhtiyarlıkta tanır dünyayı:

“Kahpe dünya!” diyerek,

“Hey gidi dünya!” diyerek,

Ömrü sövmekle geçer!

Orhan Seyfi, şiiri hakkında konuşan, hatta yer yer okuyucuyu yönlendirmeyi seven ender şairlerden biridir. Everest Yayınlarından çıkan *Bütün Şiirleri* adlı kitabında, Orhan Seyfi bu şiiri için “... burada aruz vezni eskisinden değişik tarzda kullanılmıştır. Vezin kalıpları parçalara bölünerek dilin akışına uyulmuştur.” vb. ayrıntılı açıklamalar yapmaktadır.

Su

Suya bir damla düştü yapraktan,

Buruştı alnı hemen.

Genişleyip büyüyen dalgalar epi sürdü.

Suyu bir damla çok düşündürdü!